

MGA PANGADLAW-ADLAW NGA ARAMBALEN

(Everyday Conversation)

A Phrase Book For Caluyanan

compiled by

Kermit Titrud

Summer Institute of Linguistics, Inc.
Translators 1978 Publishers

Published

in cooperation with
Bureau of Public Schools
and

Institute of National Language
of the
Ministry of Education and Culture
Manila, Philippines

Additional copies of this Publication may be obtained
from:

FilLit
P.O.Box 2270
Manila, 2801

or

FilLit
SIL, Bagabag Airport
Bagabag, Nueva Vizcaya, 1505

A Phrase Book For Caluyanen

59.1-878-2.9C

57.20PQ-786062B

Printed in the Philippines

FORWORD

Some of the glory of the Philippines lies in the beautiful variety of people and languages within its coasts. It is to the great credit of the national leadership over the years that no attempt has been made to destroy this national heritage. The goal has been instead to preserve its integrity and dignity while building on this strong foundation a lasting superstructure of national language and culture.

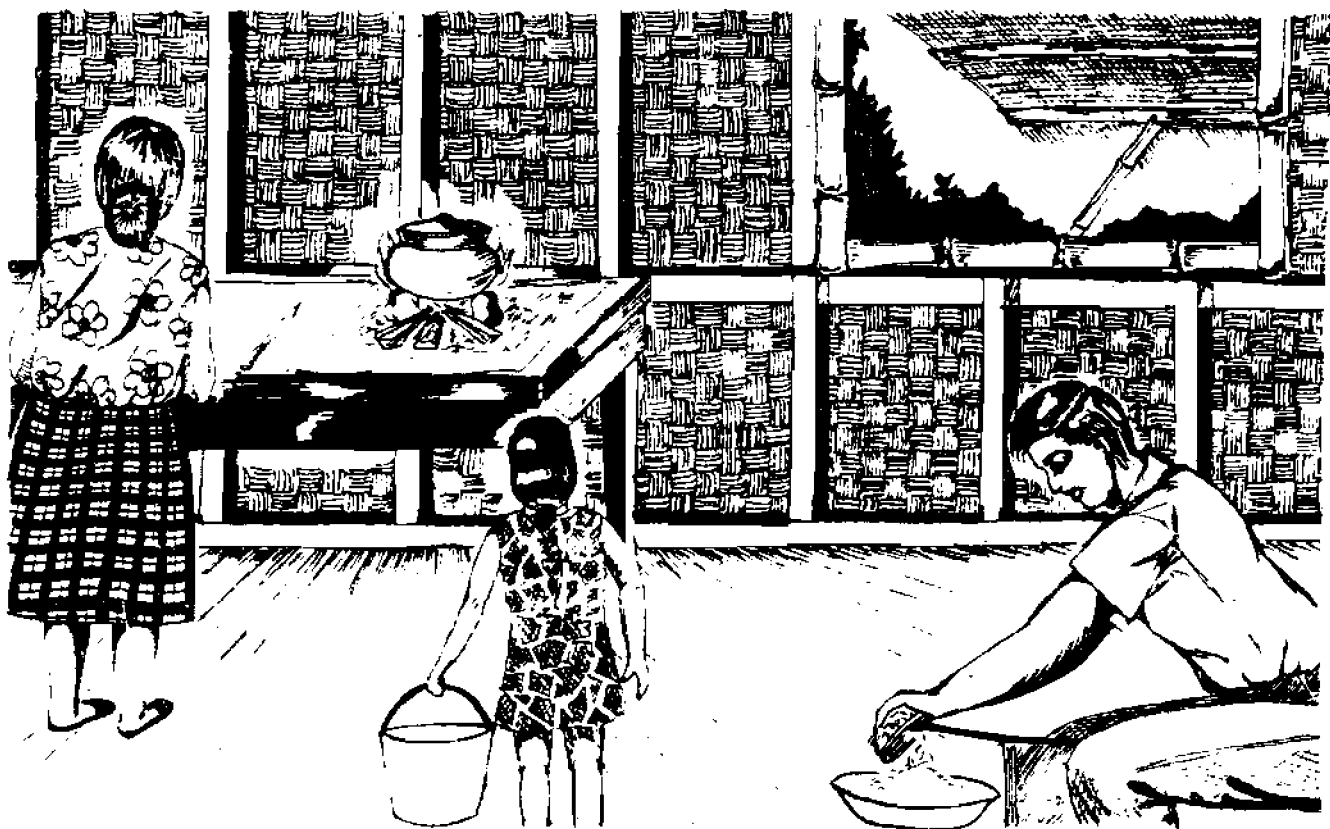
The present book is one of many designed for this purpose. It recognizes the pedagogical importance of dividing literacy and second language learning into two steps -- literacy being the first. When a student has learned to read the language he understands best, the resulting satisfaction in his accomplishment gives the drive and confidence he needs to learn the national language. His ability to read, furthermore, is the indispensable tool for the study this program will require.

The Ministry of Education and Culture of the Philippines is proud to present this latest volume in a nationwide series designed to teach the national language through literacy in the vernaculars. It will strengthen both the parts of the nation and the whole.

JUAN L. MANUEL
Minister

Sa Seled

1. Mga Arambalen Sa Pagpangamusta	2
2. Pagdayaw	4
3. Mga Pangadlaw-adlaw Nga Arambalen	6
4. Pormiro Nga Pagkita	12
5. Pamilya	14
6. Kaparintian	16
7. Kon Magmasakit	20
8. Mga Parti Sa Lawas	22
9. Kon Magambal	26
10. Kon Magsulat	28
11. Mga Arambalen Kon Magkaen	32
12. Mga Pagkaen	34
13. Arambalen Kon Magayo	36
14. Kon Magbiyai	40
15. Pagtudlo Sa Mga Lugar	44
16. Tiyimpo	46
17. Kon Baguan Sa Siyudad	48
18. Mga Arambalen Kon Sa Iskwilaan	52
19. Mga Sapat	54
20. Oras	57
21. Bilang	64
22. Kwartas	66

Mga Arambalen Sa Pagpangamusta

Pagdayaw

Mga Pangadlaw-adlaw Nga Arambalen

Sa dalan

1. Adin kaw agalin?
2. Adin kaw maayan?
3. Diyan lang.
4. Maayan ako kanindo.

1. Diin ka naghaling?
2. Diin ka makadto?
3. Dire lang.
4. Makadto ako sa inyo.

Sa balay

1. Tagbalay!
2. Ikaw gali!
3. Saka.
Seled lang.
4. Mauna ako ron kanindo.
5. Mauli ako ron.
6. Ta ren.

1. Tagbalay!
2. Ikaw gali!
3. Saka.
Dayon.
4. Mauna na ako sa inyo.
5. Mapauli na ako.
6. Lakat na ta.

Sa daan:

1. Saan ka nanggaling?
2. Saan ka pupunta?
3. Diyan lang.
4. Pupunta ako sa inyo.

1. Where are you coming from?
2. Where are you going?
3. I am going there.
(I am just walking.)
4. I am going to your place.

Sa bahay:

1. Tao po!
2. Ikaw pala!
3. Umakyat kayo.
Tuloy kayo.
4. Mauuna na ako sa inyo.
5. Uuwi na ako.
6. Tayo na.

1. Hello.
(call when approaching house)
2. You come.
3. Come on up.
Come inside.
4. I'll go ahead.
(said when leaving)
5. I'm going home.
6. Let's go now.

Pagdayaw

1. Masadya imong bata.
Ang tambek.	1. Katahum sang imo bata.
Maayo ang lawas.
2. Masadya nga ulian imong lugar.	2. Manami istaran ang imo lugar.
3. Gusto ko digi.
Malineng nga lugar.	3. Luyag ko diri.
Malinong nga lugar.
4. Puirti kaw agluto.	4. Maayo ka nga manugluto.
5. Masabor gid datong pagkaen.	5. Manamit ato nga pagkaon.
6. Puirti kaw agambal ang Inglis.	6. Maayo ka maghambal sang
Ingles.
7. Puidi ta kaw kodaken?	7. Mahimo bala nga litratuhan
ko ikaw?
8. Pasinsia lang, beken ko
enged.	8. Pasayluha ako, indi ato
hungod
9. Salamat gid.	9. Salamat gid.

1. Maganda ang iyong anak.
Napakalusog.	1. Your child is beautiful.
So healthy.
2. Magandang tirahan ang iyong
lugar.	2. Your place is a nice place
to live.
3. Gusto ko rito. Tahimik na
lugar.	3. I like it here; it's a
peaceful place.
4. Mahusay kang magluto.	4. You are a good cook.
5. Napakasarap ng pagkaing iyon.	5. That meal was delicious.
6. Mahusay kang magsalita ng
Ingles.	6. You are an expert at speaking
English.
7. Maaari ba kitang kunan ng
larawan?	7. May I take your picture?
8. Ipagpaumanhin po ninyo, hindi
ko po sinasadya.	8. Sorry, it wasn't intentional.
9. Salamat po.	9. Thank you.

Mga Pangadlaw-adlaw Nga Arambalen

1. Indi ako kaelam.	1. Indi ako kahibalo.
2. Pabayani lang.	2. Pabay-1 lang.
3. Bala kaw.	3. Bahala ka.
4. Ako lang.	4. Ako na.
5. Mapanaw ako ron.	5. Malakat na ako.
6. Dali anay.	6. Dali diri.
7. Darai ako 'coke'.	7. Dal-an mo ako sang 'coke'.
8. Bukasi ang puirtan.	8. Buksan mo ang puertahan.
9. Sirai ang bintana.	9. Sirahan mo ang bintana.
10. Indianay.	10. Anay pa.
11. Magtawas kaw kanaken.	11. Ma-upod ka sa akon.
12. Sino imong kaiban?	12. Sin-o ang imo upod?
13. Kilala mo ang mayor sa
lugar nga dan?	13. Kilala mo bala ang mayor
sa lugar nga to?
14. Kilala ko tana sa itsura.	14. Kilala ko siya sa itsura.
15. Ano anang aran?	15. Ano ang ngalan niya?

1. Hindi ko alam.	1. I don't know.
2. Bayaan mo na.	2. Never mind.
3. Bahala po kayo.	3. It's up to you.
4. Ako na.	4. I'll do it.
5. Aalis na ako.	5. I'll be going now.
6. Halika rito.	6. Come here.
7. Dalhan mo ako ng 'coke'.	7. Bring me a Coke.
8. Buksan mo ang pinto.	8. Open the door.
9. Isara mo ang bintana.	9. Close the window.
10. Sandali lang.	10. Please wait a moment.
11. Sumama ka sa akin.	11. Come with me.
12. Sino ang kasama mo?	12. Who is your companion?
13. Kilala mo ba ang alkalde sa
lugar na iyon?	13. Do you know the mayor of
that place?
14. Kilala ko siya sa mukha.	14. I know him by sight.
15. Ano ang pangalan niya?	15. What is his name?

16. Ara ko mademdemi.
Nalipatan ko ron.	16. Indi ko na matandaan.
Nalipatan ko na.
17. Indi ko maintindian.	17. Indi ko maintindihan.
18. Ano diya?	18. Ano ini?
19. Ano dan?	19. Ano ina?
20. Ano dato?	20. Ano ato?
21. Kino ang lapis nga dan?	21. Kay sin-o lapis ina?
22. Sano?	22. San-o?
Sino?	Sin-o?
Kino?	Kay sin-o?
23. Adin?	23. Diin?
Basi?	Nga-a?
Paiwan?	Pa-ano?
24. Basi indi?	24. Nga-a indi?
25. Umana abi imong ingambal.	25. Palihug liwat sang
ginhambal mo.
26. Puidi mo bala ako itawasan?	26. Mahimo bala nga updan mo ako?
27. Mi sinsilyo kaw?	27. May sinsilyo ka bala?
28. Gadali ako.	28. Gadali ako.

16. Hindi ko matandaan.
Nakalimutan ko na.	16. I don't remember./I have
forgotten.
17. Hindi ko maunawaan.	17. I do not understand.
18. Ano ito?	18. What is this?
19. Ano iyan?	19. What is that?
20. Ano iyon?	20. What is that yonder?
21. Kaninong lapis iyan?	21. Whose pencil is that?
22. Kailan?
Sino?
Kanino?	22. When?
Who?
Whose?
23. Saan?
Bakit?
Papaano?	23. Where?
Why?
How?
24. Bakit hindi?	24. Why not?
25. Pakiulit mo nga ang iyong
sinabi.	25. Please repeat what you said.
26. Maaari bang samahan mo ako?	26. Would you please accompany me?
27. May barya ka ba?	27. Do you have small change?
28. Nagmamadali ako!	28. I'm in a hurry.

Pormiro Nga Pagkita

Pamilya

Kaparintian

Pormiro Nga Pagkita

1. Taga din kaw gid?	1. Taga diin gid ikaw?
2. Adin kaw gauli dadi?	2. Diin ka nagaistar subong?
3. Adin kaw agalin dadi?	3. Diin ka naghalin subong?
4. Ano aken mabulig kanimo?	4. Ano ang sarang ko mabulig sa imo?
5. Gabisita ako lang.	5. Gabisita lang ako.
6. Bago ka lang agabat?	6. Amo pa lang bala ikaw mag-abot?
7. Ee, kaapon ako lang agabot alin sa Baguio.	7. Hu-o, kahapon lang ako mag-abot halin sa Baguio.

1. Taga saan po ba kayong talaga?	1. Where are you from originally?
2. Saan po kayo nakatira ngayon?	2. Where are you staying now?
3. Saan po kayo galing ngayon?	3. Where did you just come from?
4. Ano ang maipaglilingkod ko sa inyo?	4. What can I do for you?
5. Dumadalaw lang ako.	5. I just came to visit.
6. Kararating mo lang ba?	6. Have you just arrived?
7. Oo, kararating ko lang kahapon mula sa Baguio.	7. Yes, I came just yesterday from Baguio.

Pamilya

1. Bui pa imong tatay?	1. Buhi pa bala si tatay mo?
2. Ee, piro aken nanay napatay kaisarang dagon.	2. Hu-o, pero si nanay napatay sang isa ka tu-ig.
3. Pira kamo magkarabugto?	3. Pila kamo ka mag-ulutod?
4. Walo kaming magkarabugto.	4. Walo kami nga mag-ulutod.
5. Ikaw gid ang panganay?	5. Ikaw bala ang subang?
6. Beken, ako ang kamasuson.	6. Indi, ako ang kamanghuran.
7. Pira ren imong idad?	7. Pila na ang imo idad?
8. Mi asawa kaw?	8. May asawa ka bala?
9. Mi mga bata ka ren?	9. May mga kabataan na bala ikaw?
10. Ee, lima ren.	10. Hu-o, may lima na ako nga mga kabataan.
11. Darwa ka babai kag tatlo ka lalaki.	11. Duha ang babae kag tatlo ang lalaki.

1. Buhay pa ba ang tatay mo?	1. Is your father still living?
2. Oo, pero ang nanay ko ay namatay noong isang taon.	2. Yes, but my mother died last year.
3. Ilan kayong magkakapatid?	3. How many brothers and sisters do you have?
4. Walo kaming magkakapatid.	4. There are eight children in our family.
5. Ikaw ba ang panganay?	5. Are you the eldest?
6. Hindi, ako ang bunso.	6. No, I am the youngest.
7. Ilan taon ka na?	7. How old are you?
8. May asawa ka ba?	8. Do you have a wife?
9. May mga anak ka na ba?	9. Do you have children?
10. Oo, mayroon na akong limang anak.	10. Yes, I have five children.
11. Dalawang babae at tatlong lalaki.	11. Two are girls and three are boys.

Kapirintian

1. tatay	tatay	ama	father
2. nanay	nanay	ina	mother
3. bata	bata	anak	offspring
4. bata	bata	anak	son, daughter
5. asawa	bana	asawa	husband
6. asawa	asawa	asawa	wife
7. balo	balo	balo	widower, widow
8. nubya	nobyay	nobyay	fiancee
9. kabugto	utod	kapatid	brother,
10. kamasuson	kamanghuran		sister
11. panganay	kamagulangan	bunso	youngest
12. ulang	lolo	panganay	eldest
13. apo	apo	nuno	grandparent
14. tiyuan/tiyaen	tiyo/tiya	apo	grandchild
15. inables	hinablos	tiyuhin,tiyahin	uncle, aunt
16. pakaisa	paka-isa	pamangkin	nephew, niece
		pinsan	first cousin

17. panugangan	ugangan	biyanan	parent-in-law
18. bayaw nga lalaki	bayaw nga lalaki	bayaw	brother-in-law
19. bayaw nga babai	bayaw nga babae	hipag	sister-in-law
20. umagad	umagod	manugang	son, daughter- in-law
21. parinti	(nga) pariente	(nga)kamag-anak	relative(s)
22. kasimanwa	kasimanwa	kababayan	townmate
23. amigo	amigo	kaibigan	friend
24. kaaway	kaaway	kaaway	enemy
25. tao	tawo	tao	person
26. lalaki	lalaki	lalaki	male
27. babai	babae	babae	female
28. bata	bata	bata	child
29. sultiro	sultero	binata	young man (unmarried)
30. daraga	dalaga	dalaga	young woman (unmarried)
31. malam nga lalaki/babai	tigulang nga lalaki/babae	matandang lalaki, babae	old man, woman

Kon Magmasakit

Mga Parti Sa Lawas

Kon Magmasakit

1. Marimo anang pamatyag.	1. Malain ang iya pamatyag.
2. Gamasakit tanà.	2. Gamasakit siya.
3. Magayan kaw sa duktor.	3. Kumadto ka sa doktor.
4. Adin ako matawag ang doktor?	4. Diin ako matawag sang doktor?
5. Ano imong pamatyag?	5. Ano ang imo pamatyag?
6. Masakit aken ulo.	6. Masakit ang akon ulo.
7. Agsuka ako kagabi.	7. Nagsuka ako kagab-i.
8. Gabeyeg aken ulo kag mi lagnat.	8. Nalipong ako kag may hilanat ako.
9. Mi malaria midyo ako.	9. May malarya siguro ako.
10. Indiksiyunan ta kaw.	10. Indiksiyonan ko ikaw.
11. Inemen mo ang bulong nga diya kada ugto.	11. Inumon mo ining bulong kada udto.

1. Masama ang kanyang pakiramdam.	1. He doesn't feel well.
2. Siya ay may sakit.	2. He is sick.
3. Pumunta ka sa manggagamot.	3. Go to the doctor.
4. Saan ako tatawag ng manggagamot?	4. Where can I find a doctor?
5. Ano ang iyong nararamdaman?	5. Tell me how you feel.
6. Masakit ang aking ulo.	6. I have a headache.
7. Nagsuka ako kagabi.	7. I vomited last night.
8. Nahihilo ako at may lagnat.	8. I feel dizzy and have a fever.
9. May malaria yata ako.	9. I think I have malaria.
10. Iiniksiyunan kita.	10. I will give you a shot.
11. Inumin mo ang gamot na ito tuwing tanghali.	11. Take this medicine every day at noon.

Mga Parti Sa Lawa

1. betken	butkon	bisig	arm
2. likod	likod	likod	back
3. lawas	lawas	katawan	body
4. tulan	tul-an	buto	bone
5. timid	sag-ang	baba	chin
6. degan	dughan	dibdib	chest
7. talinga	dulonggan	tainga	ear
8. siko	siko	siko	elbow
9. mata	mata	mata	eye
10. itsura	guya	mukha	face
11. tudlo	tudlo	daliri	finger
12. siki	ti-il	paa	feet
13. dai	agtang	noo	forehead
14. buok	buhok	bunok	hair, head
15. alima	kamot	kamay	hand
16. tagipuson	tagipusu-on	puso	heart
17. tuod	tuhod	tuhod	knee

18. paa	hita	hita	leg, upper
19. batis	bati-is	binti	leg, lower
20. atay	atay	atay	liver
21. baba	ba-ba	bibig	mouth
22. kuko	kuko	kukc	nail
23. lieg	li-og	leeg	neck
24. irong	ilong	ilong	nose
25. gusok	gusok	tadyang	rib
26. abaga	abaga	balikat	shoulder
27. tiyan	tiyan	tiyan	stomach
28. ipen	ngipon	ngipin	teeth
29. tilaok	tutunlan	lalamunan	throat
30. inaina	kumalagko	hinlalaki	thumb
31. tudlo ang siki	tudlo sa ti-il	daliri ng paa	toe
32. dila	dila	dila	tongue

Kon Magambal

Kon Magsulat

Kon Magambal

1. Antigo kaw magambal ang Tagalog?	1. Kahibalo ka bala maghambal sang Tagalog?
2. Kaintindi ako maistan lang piro indi ako kaelam magambal.	2. Makaintinde ako diotay pero indi ako kahibalo maghambal.
3. Kaambal ako maistan lang.	3. Gahambal ako diotay.
4. Ano ang _____ sa indong ambal?	4. Ano ang _____ sa inyo mga hambal.
5. Naintindian mo aken inaambal?	5. Naintindihan mo bala ang ginahambal ko?
6. Indi ko naintindian.	6. Indi ako kaintindi.
7. Uman abi.	7. Liwata.
8. Magambal kamo inayinay lang.	8. Hinaya lang paghambal.
9. Anad kaw agambal ang Inglis.	9. Maayo ikaw maghambal sang Ingles.
10. Beken masadya aken pagambal.	10. Indi husto ang akon paghambal.
11. Gatoon ako pa lang ang Inglis.	11. Nagatu-on pa ako sa paghambal sang Inglis.

1. Marunong ka bang magsalita ng Tagalog?	1. Do you know how to speak Filipino?
2. Nauunawaan ko po ng kaunti ngunit hindi ako makapagsalita.	2. I understand a little but I don't know how to speak it.
3. Nakakapagsalita ako ng kaunti.	3. I speak it a little.
4. Ano ang _____ sa inyong salita?	4. How do you say _____ in your language?
5. Nauunawaan mo ba ang aking sinasabi?	5. Do you understand what I am saying?
6. Hindi ko po nauunawaan.	6. I don't understand.
7. Pakiulit mo nga.	7. Please repeat that.
8. Magsalita kayo ng marahan.	8. Speak more slowly.
9. Mahusay kayong magsalita ng Inglis	9. You speak English well.
10. Hindi maayos ang aking pagsasalita.	10. My speech is not grammatical.
11. Nag-aaral pa lamang akong magsalita ng Inglis.	11. I am still learning how to speak English.

Kon Magsulat

1. Paerama ako anay imong bolpin?	1. Pahulama ako anay sang imo 'ballpen'?
2. Mapadara ako sulat sa aken nanay.	2. Magapadala ako sang sulat kay nanay ko.
3. Kinanglan ko ang papil, silyo, kag sobri.	3. Kinahanglan ko ang papel, selyo kag sobre
4. Pirmai digi.	4. Magpirma ka diri.
5. Daraen mo ang sulat nga diya sa post office.	5. Dal-on mo ining sulat sa koreo.
6. Pabakala ako ang darwa ka silyo nga tig-kinsi kag sangka silyo nga tig-sisinta.	6. Pabakla ako sang duha ka selyo nga tag kinsi kag isa ka selyo nga tag sisinta.
7. Adin kami kabay makapadara ang tiligrama?	7. Diin kami mahimo makapadala sang telegrama.

1. Pahiram nga po ng 'ballpen' ninyo sandali.	1. May I borrow your pen for a moment?
2. Magpapadala ako ng sulat sa nanay ko.	2. I will send a letter to my mother.
3. Kailangan ko ng papel, selyo, at sobre.	3. I need paper, stamps and an envelope.
4. Lumagda ka rito.	4. Sign your name here.
5. Dalhin mo ang sulat na ito sa koreo.	5. Take this letter to the post office.
6. Pagbilhan mo ako ng dalawang selyong tig-kikinse at isang selyong tig-sisisenta.	6. Sell me two 15 centavo stamps and one 60 centavo stamp.
7. Saan kami maaaring magpadala ng telegrama?	7. Where can we send a telegram?

Mga Arambalen Kon Magkaen

Mga Pagkaen

Arambalen Kon Magayo

Mga Arambalen Kon Magkaen

1. Ako nagetem kag nauaw.	1. Ginagutom ako kag ginauhaw.
2. Makaen ta ren.	2. Maka-on na kita.
3. Magkaen kaw mayad, indi maeya.	3. Kuma-on ka sang maayo, indi ka maghuya-huya.
4. Masabor kag midyo maarat ang pagkaen nga diya.	4. Manamit kag makahang-kahang ang pagka-on nga ini.
5. Pagbel pa.	5. Magkuha ka pa.
6. Indi ren, busog ako ron.	6. Indi na ako, busog na ako.
7. Painema ako ra.	7. Painuma ako anay tubig.

1. Ako ay nagugutom at nauuhaw.	1. I am hungry and thirsty.
2. Kumain na tayo.	2. Let's eat now.
3. Kumain kang mabuti; huwag kang mahihiya	3. Eat well, don't be shy.
4. Masarap at maanghang-
anghang ang pagkaing ito	4. It's delicious and a
little peppery.
5. Kumuha ka pa.	5. Take some more.
6. Ayaw ko na, busog na ako.	6. I can't, I'm full.
7. Pahingi nga po ng inumin.	7. Give me a drink of water,
please.

Mga Laswa

1. maraguso	marguso	ampalaya	ampalaya
2. tambo	tambo	labong	bamboo shoots
3. puso	puso sang saging	puso ng saging	banana blossom
4. antak	balatong	sitao, sitaw	beans--long
5. monggo	monggo	monggo, balatong	beans--mongo
6. ripulyo	repolyo	repolyo	cabbage
7. balingoy	balinghoy	kamoteng-kahoy	cassava
8. mais	ma-is	mais	corn
9. tarong	talong	talong	eggplant
10. bawang	ahos	bawang	garlic
11. luya	luy-a	luya	ginger
12. ukra	okra	okra	okra
13. sibuyas	sibuyas	sibuyas	onion
14. gisantis	gisantes	sitsaro	peas
15. pitsay	petsay	petsay	pechay
16. katumbal nga pula	katumbal nga pula	siling pula	red pepper
17. kalubay	kalubay	upo	squash--white
18. kalabasa	kalabasa	kalabasa	squash--yellow
19. kamoti	kamote balagon	kamoteng-baging	sweet potato
20. kamatis	kamatis	kamatis	tomato

Mga Prutas

1. atis	atis	atis	atis
2. abukako	abokado	abokado	avocado

3. saging	saging	saging	banana
4. niyog	lubi	niyog	coconut
5. beteng	butong	buko	coconut-young
6. bayabas	bayabas	bayabas	guava
7. kalamansi	kalamansi	kalamansi	kalamansi
8. langka	langka	nangka	jackfruit
9. mangga	paho	mangga	mango
10. kail	kahil	dalanghita	orange
11. kapayas	kapayas	papaya	papaya
12. pinya	pinya	pinya	pineapple
13. kabugaw	kabugaw	suha	pomelo
14. star apel	istar apol	kaimito	star-apple

Mga Karni

1. karning baka	karne baka	karning baka	beef
2. karning manok	karne manok	karning manok	chicken
3. alimango	alimango	alimasag	crab
4. daing	pinakas	daing	dried fish
5. isda	isda	isda	fish
6. karning pato	karne pato	karning pato	duck
7. karning baboy	karne baboy	karning baboy	pork

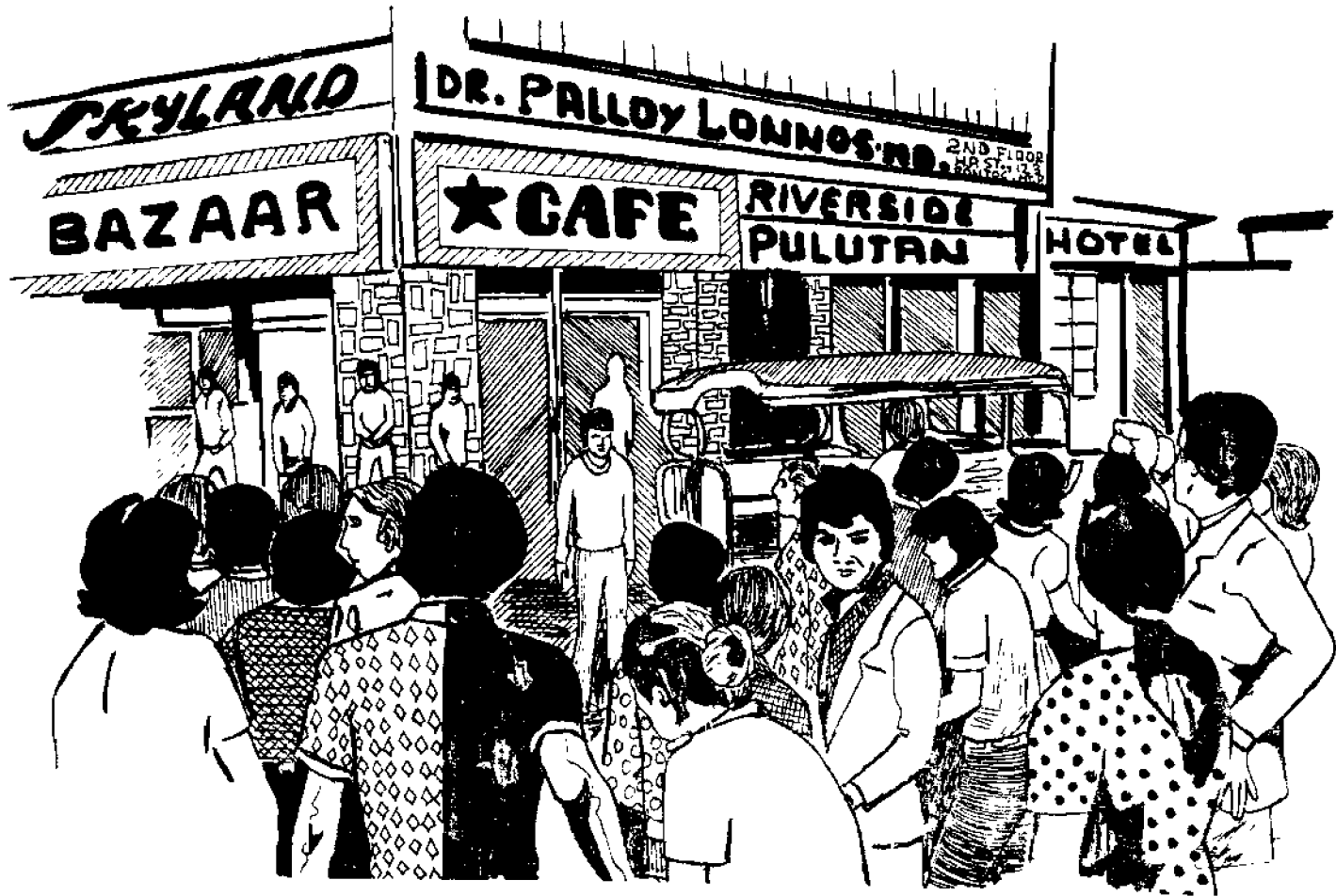
Mga Irinemen

1. kapi	kape	kape	coffee
2. tsa	tsa	tsa, tsaa	tea
3. gatas	gatas	gatas	milk
4. asin	asin	asin	salt
5. kalamay	kalamay	asukal	sugar

Arambalen Kon Magayo

1. Tagpira ang sangka yarda ang tila nga diya?	1. Tagpila ang isa ka yarda sang tila nga ini?
2. Ang maal ra man. Maayoan pa ra?	2. Kamahal sina. Mahimo bala maka-ayo?
3. Barato ron gani diya.	3. Barato na ini kaayo.
4. Pira imong gusto?	4. Pila ang luyag mo?
5. Dugangi pa maistan.	5. Dugangi pa sang diotay.
6. Itaw mo sa lima ka pisos?	6. Ihatag mo bala sa lima ka pesos?
7. Sigi. Pira ka yarda imong belen?	7. Sige. Pila ka yarda ang kuha-on mo?
8. Manding, gusto mo magbakal ang baskit?	8. Tiyay, luyag mo magbakal sang basket?
9. Sino agimo dan?	9. Sin-o ang naghimo sina?
10. Ako. Ingimo sa alima.	10. Ako. Obra ini sang kamot.
11. Adin kaw agtun magimo baskit?	11. Diin ka nagtu-on maghimo sang basket?
12. Ingtudluan ako 1 nanay.	12. Gintudlu-an ako sang nanay ko.

1. Magkano ang isang yarda ng telang ito?	1. How much is a yard of this cloth?
2. Ang mahal naman. Maaari bang tumawad?	2. That's expensive.
Can't you give a discount?
3. Napakamura na ito.	3. It's very inexpensive as it is.
4. Magkano ang gusto mo?	4. How much would you want to pay for it?
5. Dagdagan mo pa ng kaunti.	5. Offer a bit more.
6. Ibibigay mo ba ng limang piso?	6. Can you give it for ₱5.00?
7. Sige. Ilan yarda ang kukunin mo?	7. Okay. How many yards do you want?
8. Ale, gusto ba ninyong bumili ng basket?	8. Ma'm, would you like to buy a basket?
9. Sino ang gumawa niyan?	9. Who made it?
10. Ako po. Gawa po ito sa kamay.	10. I made it myself. It's handmade.
11. Saan ka natutong gumawa ng basket?	11. Where did you learn how to make baskets?
12. Tinuruan po ako ng nanay ko.	12. My mother taught me.

Kon Magbiyai

Pagtudlo Sa Mga Lugar

Tiyimpo

Kon Baguan Sa Siyudad

Kon Magbiyal

1. Sir, ako ron ang magdara.	1. Tiyoy, ako na lang ang magdala.
2. Indi ren, mi magdara ren.	2. Indi na, may mag-dala na.
3. Ibilin mo ang sakabilog nga dan, ay ako ron lang ang ma dara.	3. Ibilin mo inang isa kay ako na lang ang madala.
4. Pira imong sukot sa tanan nga diya?	4. Pila ang imo sukot sa tanan nga ini?
5. Ang maal dal Apat ka pisos ren lang.	5. Kamahal man. Apat na lang ka pesos.
6. Maayan kaw sa Manila?	6. Makadto ka dala sa Manila?
7. Ee, ano akong sakayan paayan duto?	7. Hu-o, ano sakyan ko pakadto didto?
8. Magsakay kaw sa bus nga dan.	8. Sumakay ka sa bus nga ato.
9. Magsunod kaw kanaken.	9. Sumunod ka sa akon.
10. Adin ang sakayan paayan sa Manila.	10. Diin ang sakyan pakadto sa Manila.
11. Duto, piro mayad pa magsakay kaw sa bus.	11. Didto nayon, pero maayo pa sumakay ka sa bus.
12. Pira ka buay ang biyal paayan sa Luzon?	12. Ano kadugay ang biyahe pakadto sa Luzon?

1. Mama, ako na ang magdadala.	1. Sir, I will carry. O.K.
2. Huwag na, may magdadala na.	2. Never mind, someone is doing it already.
3. Iwan mo ang isang iyan at ako na ang magdadala.	3. Leave that one; I will carry it.
4. Magkano ang sisingilin mo sa lahat ng ito?	4. How much will you charge for all this?
5. Ang mahal naman! Apat na piso na lang.	5. That's too much. I will give four pesos only.
6. Pupunta ba kayo sa Manila?	6. Are you going to Manila?
7. Oo, ano ang aking sasakyan papunta roon?	7. Yes, what do I take to get there?
8. Sumakay kayo sa bus na iyon.	8. You take that bus.
9. Sumonod kayo sa akin.	9. Follow me.
10. Saan ang sakayan patungo sa Manila?	10. Where do I get the jeep to Manila?
11. Sa dako roon, pero mabuti pa ay sumakay kayo sa bus.	11. Over there, but it's better to take a bus.
12. Gaano katagal ang biyahe papunta sa Luzon?	12. How long is the trip to Luzon?

13. Mga sangka adlaw kag sangka gabl.	13. Mga isa ka adlaw kag isa ka gab-1
14. Kinanglan ta magdara ang pagkaen sa dalan?	14. Kinahanglan bala nga magdala kita sang maka-on sa dalan?
15. Adin kamo malusong?	15. Diin kamo mana-og?
16. Matabid kamo tiyo, tiya?	16. Maupod kamo, tiyoy, tiyay?
17. Sakay ren. Ibetang ko imong karga sa ibabaw ang dyip.	17. Sakay na. Ibutang ko ang karga mo sa ibabaw sang dyip.
18. Pira ang pliti pati akeng karga?	18. Pila ang plete ko kag ang akon karga?
19. Malusong ako sa palingki.	19. Mana-og ako sa tindahan.

13. Humigit-kumulang sa isang umaga at isang gabi.	13. A day and a night, more or less.
14. Kailangan bang magdala tayo ng makakain sa daan?	14. Should we take something to eat on the way?
15. Saan kayo bababa?	15. Where will you get off?
16. Sasama ba kayo, mama, ale?	16. Are you coming, uncle, auntie?
17. Sakay na. Ilalagay ko ang kargada ninyo sa ibabaw ng dyip.	17. Get on. I will put your cargo on top of the jeep.
18. Magkano ang aking pasahe pati kargada ko?	18. How much is the fare for myself and the cargo?
19. Bababa ako sa palengke.	19. I'll get off at the market.

Pagtudlo Sa Mga Lugar

1. Magdiritso ka lang.	1. Maglakat ka sang diritso.
2. Magpato kaw sa kanto.	2. Magpatu-o ka sa kanto.
3. Magpawala kaw paglampas ang tulay.	3. Magpawala ka pagligad sa taytay.
4. Adin imong tatay kag nanay?	4. Diin ang imo tatay kag nanay?
5. Duto tana sa ibabaw, piro si nanay duto sa idalem.	5. Didto siya sa ibabaw pero si nanay didto sa idalom.
6. Ang balay nga diyan sa likod ang simbaan ay sa aken tiyo.	6. Ang balay nga ara sa likod sang simbahan iya sang akon tiyo.
7. Magsaka kamo duto.	7. Magsaka kamo didto.
8. Maglusong kamo digi.	8. Magpana-og kamo diri.
9. Magtadeng sa kanto.	9. Pundo sa kanto.
10. Malusong ako ron digi.	10. Mana-og na ako diri.

1. Lumakad ka ng tuloy-tuloy.	1. Go straight ahead.
2. Kumanan ka sa kanto.	2. Turn right at the corner.
3. Kumaliwa ka pagkalampas ng tulay.	3. Turn left after the bridge.
4. Nasaan ang tatay at nanay mo?	4. Where are your father and mother?
5. Ang tatay ay nasa itaas, ang nanay po naman ay nasa ibaba.	5. He is upstairs but mother is downstairs.
6. Ang bahay na nasa likod ng simbahan ay sa aking tiyo.	6. The house behind the church is my uncle's.
7. Umakyat kayo doon.	7. Climb up there.
8. Bumaba kayo dito.	8. Come down here.
9. Huminto sa kanto.	9. Stop at the corner.
10. Bababa na ako rito.	10. I will get off here.

Tiyimpo

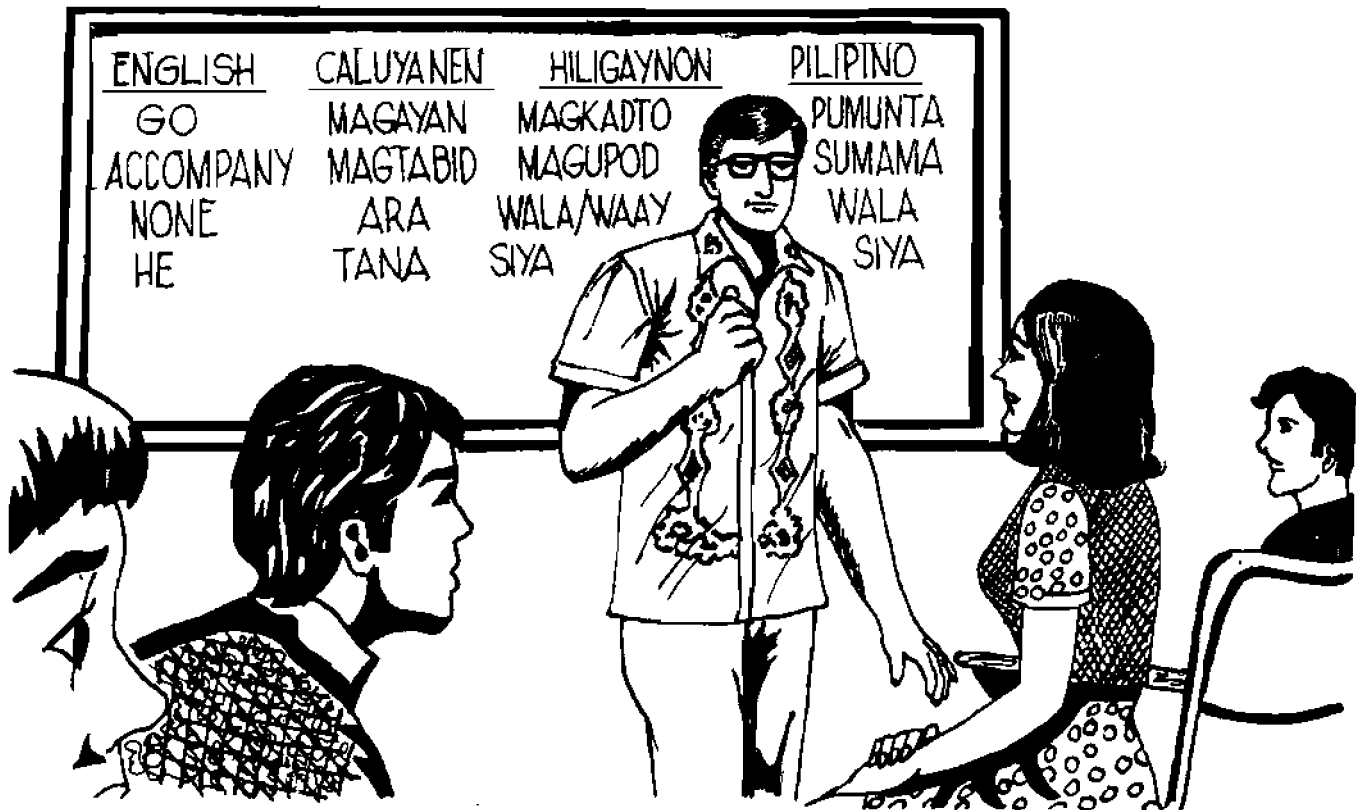
1. Mayad ara ren aguran.	1. Maayo kay wala na ga-ulan.
2. Malibeg kainit ay tig-irinit
dadi .	2. Mainit kaayo kay tingadlaw
na karon.
3. Maramig.	3. Matugnaw.
4. Mabaskeg ang angin ay mi
bagyo sa Bisayas.	4. Mabaskog ang hangin kay may
bagyo sa Bisayas.
5. Ang dalan malusak ay
tig-ururan.	5. Ang dalan lunangon kay
tingulan.
6. Aguran ang mabaskeg kaapon.	6. Nag-ulan sang mabaskog kaayo
kahapon.
7. Kabugtaw ako kagabi tenged
sa dageb.	7. Nakamata ako tungod sang/dagu-ob
kagab-1.
8. Mainit digi piro sa Baguio
maramig.	8. Mainit diri pero sa Baguio
matugnaw.

1. Mabuti at hindi na umuulan.
 2. Napakainit dahil tag-init na ngayon.
 3. Maginaw.
 4. Mahangin dahil may bagyo sa Cagayan.
 5. Ang daan ay maputik dahil tag-ulan.
 6. Umulan ng napakalakas kahapon.
 7. Nagising ako dahil sa kulog kagabi.
 8. Mainit dito pero maginaw sa Baguio.
1. It's good that it's no longer raining.
 2. It is very hot because it's dry season.
 3. It is cold.
 4. It is very windy because there's a typhoon in Cagayan.
 5. The road is muddy because it's rainy season.
 6. It rained very hard yesterday.
 7. The thunder woke me up last night.
 8. It is hot here but it is cold in Baguio.

Kon Baguan Sa Siyudad

1. Adin ako makabakal ang barasaen?	1. Diin ako makabakal sang pamantala-an?
2. Adin puidi magpakaayad ang rilo?	2. Diin ako mahimo makapakay-o sang relo?
3. Adin ang mi dintista?	3. Diin ang may dentista?
4. Adin makabakal ang tikit sa iroplano?	4. Diin makabakal sang tiket sa eroplano?
5. Adin ang dalan paaygn sa palingki.	5. Diin ang dalan pakadto sa tindahan.
6. Adin ang mi mayad nga risturant?	6. Diin diri ang may maayo nga 'restaurant'?
7. Mas maraye pa sa Trinidad?	7. Malayo pa ato sa Trinidad?

1. Saan ako makakabili ng pahayagan?	1. Where can I buy a newspaper?
2. Saan maaaring magpakumpuni ng relo?	2. Where can I get a watch repaired?
3. Saan mayroon dentista?	3. Where is a dentist?
4. Saan makakabili ng tiket sa eroplano?	4. Where is the airplane ticket office?
5. Saan ang papuntang palengke?	5. Show me the way to the market.
6. Saan mayroon mabuting 'restaurant'?	6. Where is a good restaurant?
7. Mas malayo pa ba sa Trinidad?	7. Is it much further to Trinidad?

Mga Arambalen Kon Sa Iskwilaan

Mga Sapat

Mga Arambalen Kon Sa Iskwilaan

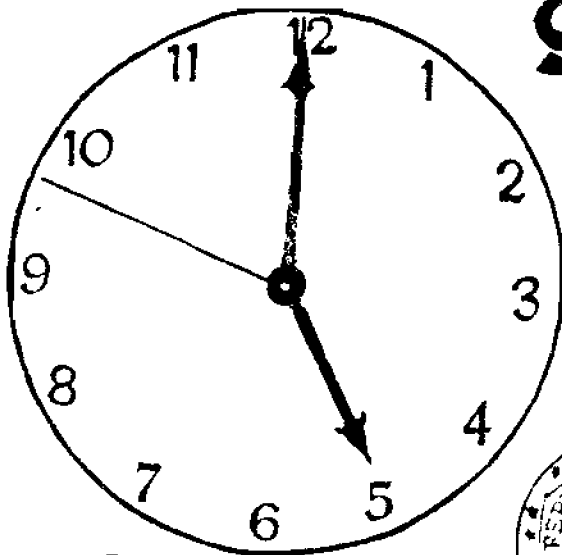
1. Magpamati kamo anay.	1. Magpamati kamo anay.
2. Magpamati kamo mayad.	2. Magpamati kamo sang maayo.
3. Sabaten indo ang pamangkot.	3. Sabton ninyo ang pamangkot.
4. Basaen indo ang mabaskeg.	4. Basahon ninyo sang mabaskong.
5. Basaen indo ang mainay.	5. Basahon ninyo sang mahinay.
6. Tunan indo ruman diya.	6. Tun-an ninyo liwat ini.
7. Mapamangkot ako, sabaten
indo.	7. Mamangkot ako, sabton ninyo.
8. Magtindeg kaw.	8. Magtindog ka.
9. Magpungko kaw.	9. Magpungko ka.
10. Alsaen indong alima kon
naelaman indo ang sabat.	10. Ipaibabaw ang inyo kamot kon
nahibalu-an ninyo ang sabat.
11. Tudwi. Indi kami kabati
kanimo.	11. Bulobaskuga ang hambal mo.
Indi kami makabati.
12. Puirti.	12. Maayo
13. Tama.	13. Husto
14. Sala.	14. Sala

1. Makinig muna kayo.	1. Listen first.
2. Makinig kayong mabuti.	2. Listen carefully.
3. Sagutin (ninyo) ang tanong.	3. Answer the question.
4. Basahin (ninyo) ng malakas.	4. Read aloud.
5. Basahin (ninyo) ng mahina.	5. Read silently.
6. Pag-aralan ninyo itong muli.	6. Study it again.
7. Magtatanong ako, sagutin
ninyo.	7. I'll ask a question,
you answer.
8. Tumayo ka.	8. Stand up.
9. Maupo ka.	9. Sit down.
10. Itaas ninyo ang inyong kamay
kung alam ninyo ang sagot.	10. Raise your hand if you
know the answer.
11. Lakasan mo. Hindi namin
marinig.	11. Speak louder. We can't
hear you.
12. Magaling.	12. Good.
13. Tama.	13. Right.
14. Mali.	14. Wrong.

Mga Sapat

1. karabaw	karabaw	kalabaw	carabao
2. kuti	kuring	pusa	cat
3. pise	pisu	sisiw	chick
4. manok	manok	manok	chicken
5. baka	baka	baka	cow
6. buwaya	bu-aya	buwaya	crocodile, alligator
7. usa	usa	usa	deer
8. ayam	ido	aso	dog
9. pangka	paka	palaka	frog
10. lungo-lungo	ulok-olok	kiti-kiti	tadpole
11. tiki	tuko	tuko	gecko
12. gansa	gansa	gansa	goose
13. inan	munga	inahing manok	hen
14. kabayo	kabayo	kabayo	horse
15. seksek	tiki	butiki	lizard
16. amo	amo	matsing, unggoy	monkey
17. ambe	ilaga	daga	mouse, rat
18. baboy	baboy	baboy	pig
19. langganen	sulog	tandang	rooster
20. magkal	man-og	ahas	snake
21. bao	ba-o	pagong	turtle

1. tigasaw	subay	langgam	ant
2. buyog-buyog	buyog	bubuyog	bee
3. bagangan	bagangan	salagubang,	beetle
4. kalibangbang	alibangbang	uwang	
5. mabael nga ulod	dako nga ulod	paru-paro	butterfly
6. banbanen	talimbabaga	higad	caterpillar
7. tanga	tanga	alupihan	centipede
8. sirem-sirem	kulilig	ipis	cockroach
9. tited-tited	tumbak-tumbak	kuliglig	cricket
10. piyanget	ipot-ipot	tutubi	dragonfly
11. bitik	bitik	alitaptap	firefly
12. dapaw	dapaw	pulgas	flea
13. langaw	langaw	hanip	chicken flea
14. tibakla	tibakla	langaw	fly
		balang,	grasshopper
		tipaklong	
15. kuto	kuto	kuto	louse, lice
16. namok	lamok	lamok	mosquito
17. kalibangbang	alibangbang	gamu-gamu	moth
18. lawa	damang	gagamba	spider
19. anay	anay	anay	termite
20. ulod	ulod	uod, bulati	worm

9 4 3 6
1
0 2 5 8
7

Oras

Bilang

Kwarta

1. Anong oras maumpisa ang miting?
2. Alas nuibi sa aga.
Ala-una sa apon.
Alas-dos i midya sa apon.
Alas kwatro-kwarintay singko sa apon.
3. Mabuay pa kabay?
4. Anong oras ren?
5. Uri ka ren.

1. Duminggu
2. Lunis
3. Martis
4. Mirkulis
5. Wibis
6. Birnis
7. Sabado

1. Ano nga oras maumpisa ang miting?
2. Alas nuebe sang aga.
Ala una sang hapon.
Alas dos medya sang hapon.
Alas kwatro-kwarintay singko sang hapon.
3. Madugayan pa ayhan?
4. Ano ang oras?
5. Ulihi ka na.

1. Duminggo
2. Lunis
3. Martis
4. Mirkulis
5. Wibis
6. Birnis
7. Sabado

1. Anong oras magsisimula ang pulong?
2. Alas nuebe ng umaga.
Ala-una ng hapon.
Alas-dos medya ng hapon.
Alas kwatro-kwarenta'y singko ng hapon.
3. Matatagalan pa ba?
4. Anong oras na?
5. Huli ka na.

Linggo

Lunes

Martes

Miyerkoles

Huebes

Biyernes

Sabado

1. What time does the meeting start?
2. Nine in the morning.
1:00 in the afternoon.
At 2:30 pm.
At 4:45 pm.
3. Will it be a long time yet?
4. What is the time?
5. You're late.

Sunday

Monday

Tuesday

Wednesday

Thursday

Friday

Saturday

1. Adlaw/gabi
2. dadi/karon sa gabi
3. kaapon/kagabi
4. aruman/aruman sa gabi
5. kaisarang apon
6. kaisarang gabi
7. kaapon ang apon
8. sirem
9. pagdelem
10. tengang gabi
11. kasanagen
12. aga
13. ugto
14. apon
15. pagsalep ang adlaw

1. adlaw/gab-i
2. subong/karon sa gab-i
3. kahapon/kagab-i
4. buwas/buwas sa gab-i
5. sang isa ka adlaw
6. sang isa ka gab-i
7. kahapon sang hapon
8. kasisidmon
9. pagkaligad sang dulom
10. tungang gab-i
11. kaagahon
12. aga
13. udto
14. hapon
15. nagahinunod ang adlaw

1. araw/ gabi	1. day, night
2. ngayon/ mamayang gabi	2. today, tonight
3. kahapon/ kagabi	3. yesterday, last night
4. bukas/ bukas ng gabi	4. tomorrow, tomorrow night
5. kamakalawa	5. day before yesterday
6. kamakalawa ng gabi	6. night before last
7. kahapon ng hapon	7. yesterday afternoon
8. agaw-dilim	8. twilight
9. pagkalipas ng dilim	9. after dark
10. hating-gabi	10. midnight
11. madaling-araw	11. dawn
12. umaga	12. morning
13. tanghali	13. noon
14. hapon	14. afternoon
15. paglubog ng araw	15. sunset

1. kaina
2. aga nga diya
3. apon nga diya
4. dadi
5. karon

1. sangka bilog nga adlaw
2. sangka simana
3. sambulan
4. sangka tuig
5. adlaw
6. gabi

1. sa pira ka adlaw
2. kada adlaw
3. kaisarang dagon

4. dadi nga dagon
5. sa madason nga tuig

1. kaina
2. subong nga aga
3. subong nga hapon
4. subong
5. karon

1. isa ka entiro adlaw
2. isa ka semana
3. isa ka bulan
4. isa ka tuig
5. adlaw
6. gab-1

1. pila ka adlaw
2. adlaw-adlaw
3. nagligad nga tuig
4. karon nga tuig
5. sa madason nga tuig

1. kanina
2. ngayon umaga
3. ngayon hapon
4. ngayon
5. mamaya

1. a while ago
2. this morning
3. this afternoon
4. now
5. later

1. isang buong araw
2. isang linggo
3. isang buwan
4. isang taon
5. araw
6. gabi

1. one 24 hour period
2. one week
3. one month
4. one year
5. day time
6. night time

1. balang-araw
2. araw-araw
3. nakaraan taon

1. someday
2. every day
3. last year

4. ngayon taong ito
5. sa susunod na taon

4. this year
5. next year

Bilang

1. isara	isa	one	isa	1
2. darwa	duha	two	dalawa	2
3. tatlo	tatlo	three	tatlo	3
4. apat	apat	four	apat	4
5. lima	lima	five	lima	5
6. anem	anum	six	anim	6
7. pito	pito	seven	pito	7
8. walo	walo	eight	walo	8
9. siyam	siyam	nine	siyam	9
10. napulo	napulo	ten	sampu	10
11. karwaan	duha ka pulo	twenty	dalawampu	20
12. katluan	tatlo ka pulo	thirty	tatlumpu	30
13. kapatan	apat ka pulo	fourty	apatnapu	40
14. kaliman	lima ka pulo	fifty	limampu	50
15. kaneman	anum ka pulo	sixty	animnapu	60
16. kapituan	pito ka pulo	seventy	pitumpu	70
17. kawaluan	walo ka pulo	eighty	walumpu	80
18. kasiyaman	siyam ka pulo	ninety	siyamnapu	90
19. sangka gatos	isa ka gatos	one hundred	isang daan	100
20. sangka libo	isa ka libo	one thousand	isang libo	1000

1. una	una	una	first
2. ikarwa	ikaduha	ikalawa	second
3. ikatatlo	ikatlo	ikatlo	third
4. ikaapat	ikap-at	ikapat, ikaapat	fourth
1. kaisara	kaisa	minsan	once
2. darwa ka bisis	duha ka beses	dalawang beses, ulit	twice
3. tatlo ka bisis	tatlo ka beses	tatlong beses, ulit	thrice
4. apat ka bisis	apat ka beses	apat na beses, ulit	four times
5. lima ka bisis	lima ka beses	limang beses, ulit	five times
6. masami	masunsun	madalas	often
7. talagsa	talagsa	bihira	seldom
8. pirmi	pirme	malimit, palagi	always
9. kon kaisan	kon kaisa	pagkaminsan, paminsan-minsan	sometimes

Kwarta

1. diyis
2. binti sintimos
3. salapi
4. piso
5. uno binti
6. uno singkwinta
7. singko pisos

1. diyis
2. pisitas
3. salapi
4. piso
5. uno Beinti
6. uno singkwinta
7. singko pisos

diyes, diyes sentimos	P .10	ten centavos
bente, bente sentimos	P .20	twenty centavos
singkwenta, singkwenta sentimos	P .50	fifty centavos
piso	P1.00	one peso
uno beinte	P1.20	one twenty
uno singkwenta	P1.50	one fifty
limang piso	P5.00	five pesos